

NEMZETRŐL, NEMZETEKRŐL (20–21. SZÁZAD)

KENDE PÉTER

A Korunk körkérdésére

Kedves Lajos,

öt kérdésedre azért nehéz röviden (vagy hosszan) válaszolni, mert két-három évszázad óta mindegyikükről számtalan országban és nyelven sok ezer szerző értekezett több-kevesebb tudással, de annál nagyobb indulattal. Még a témát érintő aforizmatikus megszólalásokból is vaskos köteteket lehetne megtölteni. Engedelmeddel ezért egészen rövid leszek.

■ I. A „nemzet” francia és angol megfelelője (talán még a német is) napjainkban elsősorban államközösséget jelent, más szóval történelmileg összeállt, önálló jogalkotással rendelkező és nemzetközileg elismert államot, annak népességét s kormányát. „Államnemzet” és „kultúrnemzet” megkülönböztetése még erősen divott a 19. században, főleg a Rajnától keletre, azóta viszont háttérbe szorult, egyebek között az államnyelven folyó közoktatás folyamányaként. – Mármint, a fentiekől eltérően, a „nemzet” szó magyarul a „magyarul beszélők” valóságos vagy képzelt közösségét jelenti, függetlenül attól, hogy hol élnek, s hogy mely ország törvényeinek vannak alávetve. Ebben a szóhasználatban több szomszéd ország egyezik velünk, amiből államközi problémák fakadnak, minthogy nemzetük egy részét saját államközösségük területén kívül tudják, s ezt történelmi vagy politikai anomáliának tekintik. A nemzet fogalmának ez az értelmezése kelet-európai sajátosság (legalábbis a mai világban).

II. A „nemzetköziséget” napjainkban leginkább oly módon lehet megragadni, mint a köz- és magánügyek államhatárokon átlépő, ha úgy tetszik, „transznacionális” lefolyását. A mai gazdasági életnek ez szinte uralkodó jellegzetessége, de érvényesül abban a szférában is, amit kultúrának nevezünk, valamint a sportban és az ún. turisztikában is. A transznacionalitás magában véve nem jelent közösséget („köziséget”), de hosszabb távon maga után vonhatja annak kiterjedését, amint ez az Európai Unióban is megfigyelhető (a „hosszabb távon” sokak csalódására itt is érvényesül).

III. A nemzetek fölötti intézményeket én nem keverném össze a kozmopolitizmussal, amely a politikai világlátás egy formája. (A szó maga Kanttól ered.) A szóban forgó intézmények a világ legkülönbélebb ügyeinek transznacionális jellegéből